

Kilencezer agyműtét

Mióta egyszer elbeszélte nekem, időnként, ha eszembe jut, mindig fölmerül bennem a következő kérdés: érdemes volt?

Valahányszor arra a tizenegy órás agyműtetre gondolok, amelyet Zoltán László orvostanár végzett egyik betegén, kételkedő kérdésemet mindig legyőzte az a hit, amelyet Zoltán képvisel, s amelyet átoltott belém.

A kétkedés — ha villanásnyi időre is — természetesen fölmerült az operáló agysebész orvostanárban is:

— A sírnak megoperálni? — kérdezte önmagától.

— Megoperálni! — felelte ki nem mondott, csak bensejében megfogalmazott kérdésére.

A műtétet végül az értelem parancsa döntötte el, az orvos soha ki nem hunyó hite és — bármennyire sajnálatosan hangzik is ebben a tragédiát is súrolható helyzetben — a szomszjas emberöröm. Ezt Zoltán, az Amerikai úti Országos Idegsebészeti Tudományos Intézet igazgatója így magyarázta meg:

— Az élet meghosszabbítása olyan emberöröm, amelyhez foghatót nem ismerek.

Mindenekelőtt az operáló orvosnak életöröm. Egész létezése és pályája tündöklő igazolása.

De miért időzöm, a tizennegyedik kerület egyik „kórházának” bemutatására készülve ilyen sokáig egyetlen műtét lélektani hátterénél?

Választhatom volna más példát is „az anyag gazdagságából”. Ez az intézet jövőre lesz húsz esztendő s e húsz év alatt kilencezer agyműtét színhelye volt. Kilencezerszer végezték el a börmetszést, kilencezerszer fűrták meg elektromos késsel emberi koponyákat, kilencezerszer lépett itt be az orvostudomány és az idegsebészet az ember legzártabb vilá-

— Körülbelül egymillió megválaszolatlan kérdésünk van. E kísérletek során választ kapunk, választ kaphatunk egyrekettőre.

Megkérdeztem Szabó főorvostól, hogy álmoképeibe beszűrődnek-e régi műtéteinek töredező, föl villanó emlékképei? Azt felelte, hogy mindig, s leginkább a műtétet megelőző éjszakán, és csak azok az álmoképek, amelyek a holnapi műtéthez hasonló betegségek emlékeit idézik. S mi volt a legnehezebb műtétje?

— Tizenhét éves ipari tanulónál a jobb agyféltekében elhelyezkedő rendkívüli nagyságú érdaganat eltávolítása. Többszörös vérátömlesztést alkalmaztunk. Egy-egy ér olyannyira megdagadt, hogy kisujjnyi vastagságú volt, az egész érdaganat pedig hatalmas kiterjedésű. Arra pedig különösen vigyázni kellett, hogy semmiféle károsodás ne maradjon vissza. A műtét nyolc óra hosszat tartott. A fiú egészséges, tudata teljesen tiszta. Tanul tovább.

Zoltán Lászlótól, az intézet igazgatójától, akit több mint egy évtized óta ismerek és nagyrabecsülök, megkérdeztem egyszer, mi volt sebészi pályája legnagyobb honoráriuma?

— Súlyra? — kérdezte vissza.

— Mondjuk, súlyra — válaszoltam.

— Egy bernáthegyi kutya.

Az intézet húszévnnyi működése alatt megoperált egyszer egy gazdag svájci, aki azért jött ide, hogy Zoltán megmentse. Mikor gyógyultan távozott, megkérdezte, mivel tartozik.

— Egy bernáthegyivel.

A honorárium, Penny leányzó, repülőgépen érkezett meg. Mikor a svájci hírlí vette, hogy a leányzó egyedül szomorodik, elküldte melléje, megint csak repülőgépen, Adort, a fiút.

Egy kutya azonban játéktárgy csupán.

— Mi volt értékben a legnagyobb honoráriuma?

Zoltán a maga sajátos, visszafogott módján, nevetni kezdett:

— Egyszer, régen, mikor még voltak ilyenek, megoperáltam egy koldust. Mikor búcsúzott, fehér köpenyem jobb zsebébe csúsztatott valamit. El is feledkeztem róla. Este, mikor a köpenyt levettem, fölfedeztem a honoráriumot, Papírba csomagolva négy darab Hercegovina cigaretta lapult a zsemben. Beláthatja, hogy ez volt a legnagyobb honorárium, hiszen e koldus mindenét odaadta, amiye volt.

A zuglói idegsebészet igazgatója valamikor zenésznek készült, s csak azért nem vált azzá, mert a Zeneművészeti Főiskoláról eltávolították; tréfából egy diót helyezett egyik tanárjának a székébe alá. Akkor iratkozott át az orvostudományi egyetemre.

— Az orvos és a zene bensőségesen mély, az egész embert betöltő kapcsolata nem mai keletű. Orvostanárom közül Bólyai János dalokat szerzett, Pólya Jenő csellista volt, Manninger professzor kitűnően zongorázott és Rusznyák professzorral néha együtt kvartettezett. Manninger őt hangszeren játszott.

Fölösleges volt megkérdezni, mi a szenvedélye. Csak e szenvedély eredetét szerettem volna tudni és ismerni, ezért kissé botladozva tettem föl a kérdést:

— Mi van a zenében?

A híres intézet igazgatója, aki pályája során kétezer emberi koponyát nyitott föl és ezer gerincműtétet végzett, olyan idegfeszültségben él, hogy kezeit — ujjait! — már csak igen finom munkára tartja fenn. A börmetszést, a koponya megnyitását már nem ő végzi. Ő csak akkor lép be a műtétbe, ha a csontot már kifűrészelték.

Az életveszedelem ilyen feszültségében élni napról napra, s óráról órára, néha emberszabású dolog, de néha emberfeletti fegyelmet kíván.

— Mi van a zenében? — ismétlem meg.

— A legtöbb van benne. A csend.

Ruffy Péter

Zugló: Országos Idegsebészeti Tudományos Intézet

gába, a híres „szürke nyersanyag”, az agy puha testébe, hogy segítsen ezzel az erőszakos és gyönyörű beavatkozással.

Egy nagy szürke terméskő épületben, Magyarország egyik legérdekesebb orvosi intézményének a falai közt, az emberi koponyák világában járok.

Az élő BUDAPEST

XIV. kerület

Százarcú vidék

Ha a Városliget szót kettéválasztjuk, két, szinte ellentétesnek tűnő fogalom bukkan elő: város és liget. Füst, zaj, benzingöz az egyik oldalon — csend, kristályos levegő, oxigént lehelő fák a másikon. Létezhet-e korunkban együtt ez a kettő?

Felidézük a budapesti Városliget közelmúltjának történetét. Mi volt a legjellemzőbb ezekre az időkre? A fenyegetés, hogy a Ligetet elnyeli a város, hogy a csöndet megemésztí a lárma, a friss levegőt a por, a békességet a túlkövés. Attól lehetett tartani, a vén fákat kirtja a — néha önmagá kárára — terjeszkedő ember, a természet csöppnyi darabját bekebelezi a technika. A Budapesti Nemzetközi Vásár pavilonjai hosszú éveken át a Városligetben álltak — állnak még ma is —, s egy ideig úgy tűnt, a vásár terjeszkedni fog tovább. Korholás, elkeseredett vita, bírdát ellenére tartotta magát ez az elképzelés, hogy a BNV itt van a legmegfelelőbb helyen és eközben Budapest egyik legnagyobb, központi fekvésű zöld területe, ósplatánokkal ékeskedő parkja észrevétlenül zsugorodott, pedig számtalan érv, tény bizonyította, mekkora szüksége van az embernek erre az eleven tájdarabra kő-beton-fém korunkban.

A magyar főváros köztvéleménye, hírközlő és sajtóorgánumai fél évtizeden keresztül szinte nap-nap után szót emeltek a Városligetért. A szívós harcnak végül eredménye lett, jobban mondván felülkerekedett az ésszerűség: a múlt évben határozat született arról, hogy a BNV-nek el kell hagynia a Városliget területét. Még állnak a pavilonok, de 1974-re már csak összesen öt kiállítási pavilon maradhat, ezekben télen ifjúsági szórakozóhelyeket rendeznek be, nyáron pedig az egyik a Körszínház állandó otthona lesz. Így a Városliget visszafoglalhatja a beépített részeket, visszatérhet teljes önmagához, azzá lesz, amivé a közóhaj követelte: Budapest pihenőparkjává, gyermekparadicsomává, a nyugalom oázisává, a vidámság és a szórakozás porondjává.

Mert a Városliget azért mégsem a természet darabja, hanem a városé. Tulajdonképpen a park csak a mag, amelyet színes, bönedvű burok vesz körül. Ennek a helynek százféle arca van. Vegyük csak sorra. A szélén, a Hősök terén két múzeum áll, a Szépművészeti és a Műcsarnok. Belül pedig Vajdahunyad egykori várának hű másolatában a Mezőgazdasági Múzeum székel, itt a közelben van Anonymus és George Washington szobra. Követve az öreg — még a millennium idején épült — földalatti kanyargós útját a felszínen, elhaladunk a Városligeti-tó mellett, amelyet télen műjégpályává alakít át a technika. A tó közvetlen közelében van a Széchenyi-fürdő, Budapest egyik legkellemesebb vizű strandja, meleg vizű uszodája. Az árnyas, gesztenyefákkal keretezett út túlsó oldalán pedig egymás után sorakoznak a vidámság létesítményei; a Gundel étterem, az Allatkert, a Vidám Park és a Fővárosi Nagycirkusz.

Ki ne hallott volna a ligeti hintáslegények csikos trikójáról, szépen tetovált felsőkarjáról, hm... hogy úgy mondjam, a liget nem a magas művészetek, a finom, diszkrét szórakozások otthona. Ves-sünk csak egy pillantást az ébredő tavaszi fényben sütkérező léggömb, pattogatott kukorica, szörp, virsli, vattacukor, sör és bőví drusainak standjára. Gyermeteg dolgok ezek, de mégis jólesik itt körültekinteni, régi népi játékok hangulatát, nyers, kedves öröme- ket őriz ez a vidék.

Az idősebbek bizonyára emlékeznek még a Városliget fái alatt rendezett majálisok levegőjére, a Wampetics-söröző vaskosan kedélyes söntésére, de talán arra is, hogy itt működött, ezen a tájon Feld Mátyás híres szinköre, s lejjebb, a Thököly út irányában az egykori Erzsébetvárosi Színház, ahol gyakran lépet fel Honthy Hanna, Labatár Kálmán, s a színi világ sok más ékessége. Mondom, a Liget-

nek százféle arca van, a legkomolyabbtól a röhögve nevetőig. A távlati tervek szerint itt a park közvetlen közelében épül fel a Nemzeti Színház, a hazai színhátság eljövendő fellegvára is.

De hopp, ismét léggömb röppen, vattacukor felhője kavargó, tavasz van, gyermekszemek tágulnak furcsa csodákra. Hol is kezdjük hát? Kezdjük az Allatkerttel, ahol peracet kéreget a medve és pónilovak vontá hintón lehet végigkocogni az árnyas utakat. Biz' ez tulajdonképpen komoly dolog, ha játékos is. A zoológia nem tréfa, s a Budapesti Allatkert tudományos eredményei Európa-szerte ismertek. Az állatvívódban, a gyerekek nagy öröme, s az állatpszichológusok kedvére is, együtt játszik az oroszánkölyök a kecskegidával, a medvebocs a pulicsemetével. Huszár bácsi, a városzerte közismert főapoló éppen cumiztatja a párduckölyköket. Ne feledjük, a világ egyik legpatinásabb allatkertjében vagyunk, tudományos körökben csodaként emlegetik a víziló-szaporulatot, úgy mondják, a titok nyitja: a vízilovak medencéjében a Széchenyi-fürdő termál gyógyvize csordogál. Nos, ennyi talán elég is röptében, minek meszesenénk szemünket a zsiráfok hosszú nyakára, az elefánt temporára, a szirtisas kopasz tyúkfejére, mindez gyermekeknek való. Ej, hát ki mondja meg nekem, miért megyek el jó magam is egy évben legalább kétszer az Allatkertbe...

És arra ki ad magyarázatot, hogy miért fog el oktalan öröm, amikor belépek a Vidám Park kapuján, ahol, istenemre, csupa oktandi játék van, felelőtlen, felhőtlen ostobaság. Igaz, a hullámvasút tetejéről gyönyörű új lakótelepre látni, ez a modern házsorok nemrégiben épültek a Kacsóh Pongrácz úton, a Vidám Park keleti végének közelében, de mit látni a barlangvasútban? A hétfejű sárkányt, Jancsi és Juliskát, János vitét és az óriást, magyar és más ismert népmesék figuráit. Ejnye, de furcsa, az ember nem is szereti annyira a modern, gépesített, süvböltő és zakatoló játékberendezéseket, mint a jó öreg, ósdi kacatokkat: egy bódét, ahol rongylabdával egymásra állított dobozokra lehet célbadobni és rózsaszínű porcelán malacot lehet nyerni, ha a versenyző nagyon igyekszik, vagy az elvarázsolt kastély bután-rafinált trükkjeit, a görbe tükröképeket, a nők szoknyáját alulról nyakba lebbentő, váratlan szellőfúvást, amelynek hatását odalent hatalmas tömeg figyeli, vagy az óriáshordóban való csetlést-botlást, összekeveredett lábakkal. Hiába, ilyenek vagyunk, szeretünk játszani.

De az idő rövid, búcsúzzunk tehát el a Vidám Parktól. Még legeslegutoljára kipróbáljuk az erőmérő szerkezetét — ahol is egy kecskét kell fellökní a sín páron, s az a legerősebb, aki a fent trónoló bohócfigurát temporon találja —, s máris kilépünk a kapun, a nyüzsgő utcára, ahol a léggömbárusok kiáltoznak. Egy pillantást vetünk a nemrég újjáépült Fővárosi Nagycirkusz modern épületére, aztán kissé kimerülve benyitunk a Gundel étterem ajtaján, hogy meg- igyunk egy pohár sört...

S íme, ez a szó: Gundel, meghozza az étvágyunkat is; a magyar konyhaművészet bölcsőhelyén és trónján vagyunk. Az ám, itt enni kell! Ki ne hallott volna a Gundel-palacsintáról, amely itt született, ki ne vágyna az izek harmóniájára, amely úgy zendül meg a szájban, akár a fülben valamely Bach-muzsika. Nagy profánok vagyunk? Talán azért, mert a Liget hangulatát őrizzük magunkban, amely hol gyengéd, elrévedő, hol napfényes, hol árnyas, hol nyersen jókedvű, hol derűs, de mindig tele van színnel, még a csendje is színes. Hiába, ilyen liget csak egy van a világon...

Így fejezzük be gyorsan száguldó történetünket a vásári kikiáltók modorában, de elérzékenyültségünket sem tagadjuk el: nagyon szeretjük Budapest e százarcú vidékét.

Kristóf Attila

A Vár